

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ФУНДАМЕНТ ДЛЯ РОЗВИТКУ АДАПТИВНОСТІ ОФІЦЕРА-ЛІДЕРА

INFORMATION TECHNOLOGIES AS A FOUNDATION FOR THE DEVELOPMENT OF ADAPTABILITY'S OFFICER-LEADER

Офіцер є основою збройних сил, її потужним мозком, напрямом для розвитку та змін. Зрозуміло, що управління само по собі є складним процесом, а управління діями підрозділів, виконання підлеглими поставлених задач в бойових умовах покладає на офіцера величезну відповідальність. Адже від нього залежить не тільки успіх бойової операції, але й життя людей. По морально-етичним принципам, поведінці, досвіду та займанні лідерської позиції офіцера можна оцінити спроможність всього підрозділу до виконання завдання: офіцер-лідер надихає, за ним йдуть, він наражає на успіх.

Проте сьогодні в умовах повномасштабного вторгнення, окрім ефективності, рішучості, здатності приймати рішення та відповідати за них, надзвичайно важливою є адаптивність офіцера – його спроможність до зміни управлінської системи та швидкості зміни напередодні прийнятого рішення від мінливих зовнішніх подій, даних, отриманої інформації, політичної та військової ситуації тощо.

В свою чергу, стрімкий розвиток інформаційних технологій вимагає від людини постійно пристосовуватися до нових програмних засобів, технічних пристроїв, оновлень операційних систем тощо. Видозмінення інтерфейсу знайомих програмних засобів вимагає від людини уважності та здатності до аналізу, пошуку, зміни власних звичок, набуття нових знань, навичок, досвіду.

Сьогодні, коли на захист країни стали люди різних соціальних статусів та професій, дуже важливим є врахування їх особливостей, навичок, вмінь та досвіду. Лише той офіцер та істинний лідер, який здатний аналізувати та синтезувати інформацію, зможе вміло розподіляти людські ресурси, доцільно використовувати новітні зразки озброєння та техніки, а вивчення, застосування та впровадження інформаційних технологій створить міцний фундамент для розвитку надзвичайно важливої якості офіцера-лідера – адаптивності.

Ключові слова: офіцер-лідер, адаптивність, інформаційні технології, професійна підготовка.

The officer is the basis of the armed forces, its powerful brain, the direction of development and changes. It is clear that management in itself is a complex process, and managing the actions of units, the performance of subordinate tasks in combat conditions imposes a huge responsibility on the officer. After all, not only the success of the military operation, but also the lives of people depend on it. Based on the moral and ethical principles, behavior, experience, and employment of the officer's leadership position, one can assess the unit's suitability for completing the entire task: the officer-leader inspires, follows him, he exposes him to success.

However, today in the conditions of a full-scale invasion, in addition to efficiency, decisiveness, the ability to make decisions and be responsible for them, the adaptability of the officer is extremely important – his ability to change the management system and the speed of changing the decision made on the eve of changing external events, data, received information, political and military situation, etc.

In turn, the rapid development of information technologies requires a person to constantly adapt to new software tools, technical devices, operating system updates, etc. Changing the interface of familiar software requires a person's attentiveness and the ability to analyze, search, change their own habits, acquire new knowledge, skills, and experience.

Today, when people of different social statuses and professions are defending the country, it is very important to take into account their characteristics, skills, abilities and experience. Only that officer and true leader who is capable of analyzing and synthesizing information will be able to skillfully allocate human resources, appropriately use the latest models of weapons and equipment, and the study, application and implementation of information technologies will create a solid foundation for the development of an extremely important quality of an officer-leader – adaptability.

Key words: officer-leader; adaptability, information technologies; professional training.

УДК 378:355.001
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/55.3.30>

Шагова О.Ю.,
канд. пед. наук,
ст. викладач кафедри
фундаментальних наук
Військової академії (м. Одеса)

Шагов С.В.,
командир навчального батальйону 199
Навчального центру
Десантно-штурмових військ

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Офіцер – особа командного складу, начальник, керівник, від особистості якого залежить успіх завдань, життя підлеглих, можливість перемоги над супротивником тощо. Проте, в умовах впровадженого воєнного стану на території нашої країни, попри сувору дисципліну та дію регламентованих правил (Статуту Збройних Сил) при виконанні наказів, офіцеру дуже важко керувати військовослужбовцями, якщо він не займає позиції лідера, не є авторитетом серед підлеглих.

Військове лідерство, згідно Доктрини розвитку військового лідерства у Збройних Сил України, – це

цілеспрямований вплив військовослужбовців різних категорій у повсякденній, службовій, навчальній і бойовій діяльності, а також у неупорядкованих ситуаціях на особовий склад шляхом підтримання довіри і поваги, надання мети, спрямування на її досягнення, забезпечення дисципліни і мотивації до виконання завдань за призначенням та вдосконалення Збройних сил України як суспільного інституту [1, с. 2].

Поєднання розумових можливостей, емоційних проявів, ділових якостей та характеру є потужним базисом лідера – авторитетної особи, на плечі якої покладається відповідальність за спільні

дії конкретної структурної одиниці та надається право на прийняття рішень, які повинні бути ефективними в межах певного часового періоду.

Важливим питанням в умовах повномасштабного вторгнення є ефективність управлінської діяльності офіцера-лідера, проте на наш погляд, найактуальнішим є питання пристосування до постійних змін, яке в нашому дослідженні ми пов'язуємо із застосуванням інформаційних технологій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питанням формування офіцерів-лідерів в різних аспектах займалися такі вчені, як: Н. Агаєв, О. Бойко, М. Герасименко, О. Кокун, О. Маковський, В. Романов, І. Пішко, В. Ткаченко, О. Кокун, М. Міллей тощо.

Слушними у контексті нашого дослідження є роботи присвячені використанню інформаційних технологій у процесі підготовки військових фахівців: А. Дерев'янчук, А. Д'яков, В. Романюк, О. Іохов, В. Оленченко.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Управлінська діяльність офіцерів-лідерів значною мірою залежить від особистих якостей, набутих компетентностей, спроможності до саморозвитку та самовдосконалення тощо. В умовах сьогодення, коли крок за кроком змінюються правила життя: пандемія, локдаун, інформаційна війна, повномасштабне вторгнення – найбільш важливою для офіцера-лідера, на наш погляд, є здатність до адаптації. Стрімкий розвиток інформаційних технологій також вносить свої корективи у сучасний світ: постійно відбувається оновлення програмного забезпечення, створюються нові мобільні додатки, відбуваються зміни в організації даних в мережі. Однак, інформаційні технології, як фундамент для розвитку адаптивності офіцера-лідера, не були об'єктом окремого дослідження.

Метою статті є розгляд інформаційних технологій як основи для розвитку адаптивності офіцера-лідера.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні як ніколи є нагальною потреба у офіцерах-лідерах, здатних до прояв компетентностей при розв'язанні творчих завдань, що мають проблемний характер, потребують знаходження нових підходів та нестандартних рішень. Тільки креативна особистість офіцера дозволить йому стати ще й неформальним лідером у професійному середовищі, адже рівнем креативності визначається, власно кажучи, й рівень компетентності [4].

Генерал США М. Міллі зазначає, що професійна підготовка офіцерських кадрів повинна здійснювати розвиток компетентності, характерності та прихильності лідерів, які можуть швидко адаптуватися до нових і непередбачуваних загроз у сучасному складному світі [7]. Тобто розвиток

офіцера-лідера повинен бути спрямований на формування спритної та адаптивної експедиційної особистості, яка володіє знаннями і достатнім досвідом, щоб ефективно проводити операції в будь-якому місці по всьому спектру конфлікту в межах умови будь-якого операційного театру.

Експериментально функції лідера в природних умовах військової діяльності вивчав В. Романов, який розробив й апробував операціональну класифікацію лідерських функцій: організаційна, інформаційна, функція соціалізації [5, с. 175].

Враховуючи те, що «професійна діяльність військового фахівця – це його діяльність, спрямована на досягнення цілей, що відображають інтереси суспільства, держави у військовій сфері, а також його особистісні інтереси і потреби» [6, с. 18], деякі автори розглядають військового лідера з позиції компетенцій: мотиви, психофізіологічні особливості, «Я-концепція», уміння, знання [2, с. 124].

Слід зазначити, що лідерська компетентність офіцера включає знання і розуміння (теоретичне знання, здатність знати і розуміти основи лідерства), знання, як діяти (практичне й оперативне застосування знань до конкретних військово-професійних ситуацій), знання, як бути (цінності як невід'ємна частина способу сприйняття і життя з іншими у військово-соціальному контексті), а також предметну область, у якій офіцер добре обізнаний і в якій він проявляє готовність і здатність до ефективного виконання у військово-професійній сфері лідерської діяльності [2, с. 22].

Повномасштабне вторгнення призвело до активного поповнення лав Збройних Сил України, на захист країни стали пліч-о-пліч професійні військові та цивільні: менеджери, управлінці, бізнесмени, викладачі тощо. Управлінська діяльність офіцера-лідера виходить на новий рівень: керівництво не професійними військовими, організація навчальних занять в режимі реального часу, навіть на передовій під час виконання завдань оборони, забезпечення максимального ефекту від використання ресурсів, в тому числі людських, ведення різноманітних звітних документів тощо.

Ефективність управлінської діяльності в умовах ведення бойових дій, з одного боку, забезпечує екстремальна професійна компетентність офіцера-лідера – готовність людини до роботи в умовах, які раптово ускладнилися. З другого боку, володіння певними психологічними якостями, які дозволяють людям швидко перенавчитися, бути більш здатними до професійної мобільності [3, с. 210], тобто бути відкритими до змін, готовими задля перемоги долати перешкоди, бути спроможними впроваджувати нові підходи, методи, технології тощо.

В цьому сенсі одним з найпотужніших інструментів управлінської діяльності офіцера стають інформаційні технології, здатні не тільки полегшити

та спростити величезну кількість рутинної роботи, але й спрямувати лідера з шляху гонити за ефективністю до спроможності змінюватися та змінювати свою стандартну поведінку у швидкоплинних бойових умовах. Адже, вивчаючи інформаційні технології ми неодноразово стискаємося зі змінами в межах одного і того ж програмного забезпечення, внаслідок чого для досягнення своєї мети ми повинні звичні дії замінити на інші, шукати нові шляхи, ознайомлюючись із новим інтерфейсом.

Модель лідерських якостей офіцера США передбачає лідерський характер – особисті цінності та бійцівський дух, увагу до людей, професійний зовнішній вигляд і належний рівень фізичної підготовки. Важливим є лідерське мислення – гнучкість, новаторство, адаптивність і прикладні знання, завдяки яким військовий лідер армії США повинен уміло оцінювати обстановку та приймати ефективні управлінські рішення.

Так стає зрозумілим, що прийняття та ухвалення рішень без аналізу величезної кількості оперативних змінних – політична, військова, економічна, соціальна, інформаційна, інфраструктурна, фізичне середовище та час – є прямим шляхом до зниження ефективності та боєготовності будь-якої держави. Саме тому, ми вважаємо, що офіцер-лідер, займаючи, в певному сенсі, управлінську посаду, повинен постійно перевіряти себе, планувати свою діяльність та заощаджувати час для роботи над собою, що, в свою чергу, дуже залежить від характеру, досвіду та бажанню вчити нове, досягати нових висот та порівнювати себе з собою «вчорашнім». Тут також можна провести паралель із інформаційними технологіями, які постійно оновлюються та вдосконалюються: так, для створення текстового документу раніше використовувати текстовий процесор, а сьогодні є можливість просто сфотографувати рукописний текст та шляхом розпізнавання перетворити його на готовий друкований документ.

Здатність військового управлінця до проведення синтезу та аналізу даних – це взагалі головний стандарт армій країн НАТО. Адже, аналіз проведених дій – це універсальний комунікаційний спосіб професійного обговорення результатів виконання певного завдання або завдань за певний період часу (день, тиждень, місяць). Так, під час модернізації системи Збройних Силах США було взято за основу інтерв'ю генерала Джорджа Маршалла, в якому він методом зворотного комунікаційного зв'язку з підлеглими (цей метод застосовувався до 1970 року для розбору тактичних навчань) виконав «Розбір виконання завдання». На основі цього «розбору» було сформовано методика, яка отримала назву «Аналіз проведених дій» (After Action Review). Вона зарекомендувала себе настільки ефективно, що знайшла широке застосування не тільки в арміях країн-членів

НАТО, а й навіть у цивільному секторі: бізнесових та фінансових колах, у всіх провідних корпораціях світу [8, с. 11].

Не менш важливою, для офіцера-лідера є стратегічна компетентність: завдяки ретельному аналізу різних ситуацій та професійних задач можна визначити сьогоденну мету, довгострокові завдання та напрями розвитку, формування дій. Наприклад, питання розподілу ресурсів на певний визначений термін вперед дозволить ефективно спланувати планові підвезення продовольчих продуктів, паливно-мастильних матеріалів, снарядів, медикаментів тощо, а також дуже швидко виконати перерахування, якщо буде місто змін. Орієнтування на майбутнє в бойових умовах є одним із найважливіших питань, адже можливість передбачити подальші дії та наслідки ворога можна лише завдяки системі розумових дій та творчості, ініціативності та розумному втіленню інновацій.

Сучасні інформаційні технології дозволяють проводити синтез та аналіз за скорочений проміжок часу, виконуючи рутинні обчислення та величезні розрахунки. Широкий спектр програмного забезпечення дозволяє проводити аналіз ситуацій за типом «Що, якщо?». Зручним є використання он-лайн опитувань для організації зворотного зв'язку, адже існує різноманіття платформ, в яких є потужні інструменти для створення анкет, опитувальників, тестів, що значно полегшує збір інформації, її обробку і одночасно може стати потужним інструментом для офіцера-лідера з метою знаходження недоопрацьованих моментів в управлінні тощо.

Так, використання інформаційних технологій у військовій сфері протягом значного часу було пов'язано із певними обмеженнями: використання комп'ютерів у підрозділах дозволялося виключно без приєднання до мережі Інтернет, заборонено використання месенджерів для обміну службовими повідомленнями, а електронне листування між частинами відбувалося через обмежене коло військовослужбовців.

Проте, враховуючи реалії активно відбувається процес адаптації: у військове життя, окрім розрахунків в електронних таблицях, активно входять відео-конференції, застосовується обмін миттєвими повідомленнями, без підключення до Інтернету немає сенсу розмовляти про безпілотні літальні апарати, а системи наведення, нові зразки озброєння та техніки – по всієї лінії фронту використовуються разом із планшетами, оснащеними сучасним програмним забезпеченням. Повагою користуються обізнані новітніми технологіями фахівці, на рівні із військовими підрозділами на захист країни стають кібервійська.

Зрозумілим є те, що використання інформаційних технологій повинно бути доречним та цілком виправданим. Важливим є підвищення рівня обізнаності всіх військовослужбовців щодо питань

інформаційної безпеки, цілісності та безпеки даних. Гарним прикладом є офіцери, які в рамках самовдосконалення та саморозвитку пройшли он-лайн курси по кібербезпеці та власним прикладом демонструють підлеглим правила безпечного використання Інтернету тощо.

Висновки. Ми вважаємо, що відмова від використання інформаційними технологіями, дезорієнтування в сучасному програмному забезпеченні, необізнаність принципами побудови соціальних мереж, відсутність досвіду використання on-line картами місцевості, неспроможність орієнтування у сучасних мобільних додатках знижує лідерську позицію офіцера. А вивчення, активне впровадження та застосування вищезазначених технологій є міцним фундаментом для розвитку надзвичайно важливої якості сьогодення – адаптивності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Доктрина розвитку військового лідерства у Збройних Сил України. 2020. URL: <http://stratcom.puou.org.ua/wp-content/uploads/2020/12/Доктрина-з-лідерства.pdf> (дата звернення: 24.12.2022).
2. Бойко О. Методологічні основи дослідження лідерської компетентності майбутніх офіцерів у ВВНЗ. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. Львів, 2012. № 3. С. 16–24.
3. Волик В. Компетентності державних службовців України: наукові підходи до класифікації. *Державне управління та місцеве самоврядування*, 2021. Вип. 3 (14). С. 205–214.
4. Татенко В. Психологічні ознаки професіоналізму. *Психологічні перспективи*: зб статей ВДУ ім. Лесі Українки, Інститут соціальної і політичної психології АПН України. Луцьк, 2003. С. 161–166.
5. Колосович О. Психологічні особливості неформального лідерства у військових підрозділах. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія психологічна*. 2013. № 1. С. 170–179. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvldu_2013_1_20 (дата звернення: 03.01.2023).
6. Бойко О. Сутність поведінкових компетенцій військового лідера у професійних стандартах підготовки майбутніх офіцерів у ВВНЗ. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Педагогіка*. 2017. № 3. С. 119–126. URL: <https://doi.org/10.25128/2415-3605.17.3.16/>
7. Mark Milley. Memorandum for all Army Leaders. Subject Army Readiness Guidance, calendar year 2016-2017. URL: https://www.army.mil/e2/downloads/rv7/standto/docs/army_readiness_guidance.pdf (last accessed: 28.05.2022).
8. Внутрішні комунікації військового лідера. Порадник для офіцерів та сержантів: Військова навчально-методична публікація командирам з налагодження внутрішніх комунікацій. Січень, 2020. 15 с. URL: https://dovidnykmpz.info/wp-content/uploads/2020/01/Poradnyk_vnutrishni-komunikatsii.pdf (дата звернення: 25.01.2023).